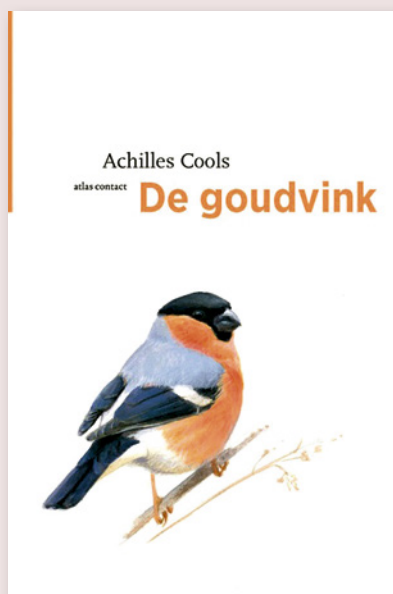

De Goudvink

Achilles Cools 2016. Atlas Contact, Amsterdam. ISBN 978-90-450-3239-9. Harde kaft, 192 pp. Prijs € 19,99.

In de reeks vogelmonografieën van uitgeverij Atlas Contact verscheen onlangs 'De Goudvink' van de Vlaming Achilles Cools. Hij is van origine kunstschilder, maar heeft ook een aantal vogelpublicaties op zijn naam staan. Vanuit zijn atelier waar hij dagelijks aan het werk is, kijkt hij uit over een riante natuurtuin. Talloze vogels vinden daar een plekje om te broeden, een bad te nemen of zich vol te eten. Voor de Goudvinken bereidt Cools een speciaal menu van gekiemd vogelzaad. Hij voert ze het gehele jaar door. Niet iedere lezer zal het hier mee eens zijn, maar het geeft Cools wel de gelegenheid om zijn lievelingssoort van nabij te observeren. Want behalve kunstschilder en auteur is hij ook een scherp natuurwaarnemer.

Vijf jaar lang keek hij, luisterde hij en verwonderde zich. Het fijnste fluitje of stilste piepje ontgaat hem niet. Al observerend probeert hij de vogels te doorgronden. "Dat is slechts ten dele gelukt", zegt hij zelf. "Goudvinken zijn ingetogen vogels en het is lastig om ze als individu te herkennen."

Maar behalve te putten uit eigen waarnemingen, heeft Cools ook aardig wat literatuuronderzoek verricht. Zo beschrijft hij in het hoofdstuk 'Het ei bepaalt het nest', dat het sperma van de goudvinkman anders is dan van alle andere kleine vogels. Ook weet hij dat de man extreem kleine teelballen heeft in verhouding tot zijn lichaamsgrootte. Omdat de Goudvink in tegenstelling tot veel andere zangvogels monogaam is, is er geen enkele strijd nodig tussen spermacellen van verschillende mannetjes. Eén enkele copulatie volstaat om alle eieren van het broedsel te bevruchten. Tijdens de eisprong copuleren ze echter meerdere keren per dag.

Uit eigen waarneming weet Cools dat nestkuikens nog voor drie dagen energie meekrijgen, die ze putten uit een reservestof van de dooier. De eerste uitwerpselen worden door de moeder opgegeten. Het zien van de rode binnenkant van de snavel van de jonge vogels is voor de Goudvink de stimulans om te voeren. Het vrouwtje maakt – net als bij duiven – in haar krop een eiwitrijk papje aan, dat afgescheiden wordt via de slijmvliezen. Door een lichte kopbeweging komt het voedsel uit de moederbek in de opengesperde bekjes van de jongen terecht. Die reageren de eerste dag niet op geluid, maar op de trilling van het nest als een van de ouders neerstrijkt. Goede vaders helpen namelijk mee en brengen eiwitrijk voedsel mee in hun twee wangzakken en een keelzak. Ze voeren slechts één keer per half uur, in plaats van eens in de tien minuten bij de gewone Vink.

De monografie *De Goudvink* staat boordevol met dit soort weetjes en feiten. Daarnaast kent het boek ook lichtere hoofdstukken, zoals 'Bloedmooie borsten' en 'Waarachtige muziek'. Ook gaat Cools in op de vogelhouderij en is een apart hoofdstuk gewijd aan de Azorengoudvink. Het boek leest prettig, is diepgaand maar tegelijkertijd ook verstrooiend. De Goudvink is een schitterende aanwinst in de serie vogelmonografieën. Van mij mag Cools er meer schrijven. – *Hans Peeters*

De spreeuw

Koos Dijksterhuis 2016. Atlas Contact, Amsterdam. ISBN 9789045029108. Paperback, 160 pp. Prijs €19,99.

Dit boek is de zevende in een serie van Atlas Contact over vogelsoorten. De schrijver Koos Dijksterhuis kwam bij de uitgever op de thee met een lijstje van vier favoriete soorten. De Spreeuw werd enthousiast ontvangen en blijkt niet zo gewoon als zijn wetenschappelijke naam *vulgaris* doet vermoeden. Koos studeerde biologie en sociologie, is wetenschapsjournalist en schrijver. De serie en ook andere boeken die in de afgelopen jaren zijn verschenen passen in de stroom van informatief verhalende publicaties over (roof)vogels en andere beestjes en hun onderzoekers.

Koos pakt het systematisch en grondig aan en behandelt de Spreeuw en zijn omgeving in 12 hoofdstukken. De uitgebreide (inter)nationale literatuurlijst (111 publicaties: van wetenschappelijk tot poëzie) bewijst dat hij niet over één nacht ijs gaat. Bijna alle auteurs in de literatuurlijst worden met de voor naam weergegeven en niet met de initialen wat toch iets persoonlijker is. In de lijst ontbreekt natuurlijk niet 'De Spreeuw' van Hugh Gallagher. De laat-

ste is meer een monografie terwijl de hier besproken uitgave verhalender is. Maar in de tekst wordt wel uitgebreid verwezen naar onderzoek. Beide biografen van de soort ontmoeten elkaar op een terras in Haarlem en daar blijkt dat ze een aantal overeenkomsten delen (o.a. sociologie). Het onderzoek van Kluijver, Perdeck en Tinbergen, die hun sporen hebben verdiend met studies aan Spreeuwen ontbreekt vanzelfsprekend niet. In het hoofdstuk 'Tweede leg in de kast' figureer ikzelf en het is verbazend hoe nauwkeurig alles is weergegeven, opgetekend met pen in een opschrijfboekje. Als ik het lees kan ik het me weer precies voor de geest halen. Koos is ook niet voor één gat te vangen en legt zijn oor ook te luisteren bij anderen over het fenomeen de tweede leg. Hij verstaat ook de kunst om een sfeer neer te zetten en een beeld te schetsen van de mensen die met de soort bezig zijn.

Mooi is dat in het hele boek ook zijn eigen ervaringen met de soort vervlochten zijn. Van zijn scholientijd, toen de soort nog bijzonder algemeen was, tot de broedgevallen in zijn eigen huis nu. Naast journalist en bioloog is Koos vooral een begenadigd schrijver. Hij neemt je moeiteloos mee in zijn onderwerpen en zijn passie voor de soort. Alles wordt in een fijne stijl verwoord en lastige onderwerpen zoals de rui en magnetoreceptie worden begrijpelijk uit de doeken gedaan. Ook de relatie met ons, de zang, het ei, de jongen en het voedsel hebben een eigen hoofdstuk. De trek en de fascinerende vluchten op de slaapplekken komen natuurlijk ook aan bod. Het is gewoon een prachtig geschreven boek. Als ik dan toch een minpuntje moet aanstippen: de foto's zijn illustratief maar voegen niets toe aan het boek. Koos zijn eigen foto's hadden denk ik niet misstaan in 'De spreeuw'.

In het laatste hoofdstuk 'De spreeuw sterft (niet uit)' waagt Koos zich aan de oorzaken van achteruitgang. Het begint met een dode spreeuw die door een vriendin wordt aangebracht. Koos

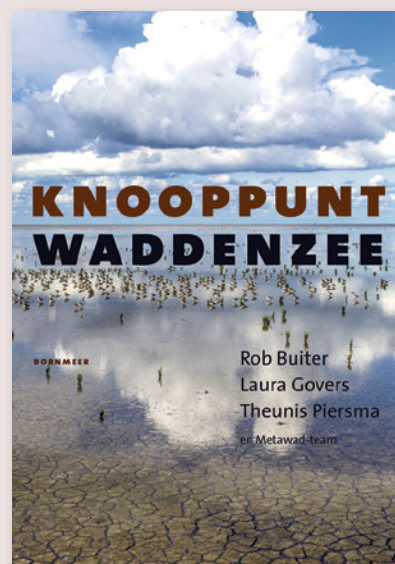
legt de vogel in zijn tuin en laat de natuur zijn werk doen. De mens heeft een haat-liefde verhouding met de soort. Succesvol geïntroduceerd aan de andere kant van de plas maar ook gehaat, zelfs door vogelaars en onderzoekers. Alle doodsoorzaken passeren de revue en direct of indirect zijn wij er opvallend vaak bij betrokken. Bestrijding, verkeer, de huiskat en andere predatoren en antidepressiva worden uitgelicht. Hoewel de huiskat er flink van langs krijgt als belangrijke predator is de achteruitgang volgens Koos vooral te zoeken in de intensivering van de landbouw, landbouwgif (o.a. imidacloprid) en de inrichting van onze woonomgeving. Op het terras in Haarlem komt Hugh Gallagher ook tot deze conclusie. Maar ook in het voorjaar van 2016 wisten de vogels het huis van Koos weer te vinden schrijft hij op het eind euforisch. Bioloog, journalist en schrijver is dikwijls een lastige combinatie omdat vaak keuzes gemaakt moeten worden. Koos doet dat niet en brengt in dit boek een liefdevolle, prachtige en zorgvuldige ode aan de gewone Spreeuw! - Jan Schoppers

Knooppunt Waddenzee

Rob Buiter, Laura Govers, Theunis Piersma en Metawad-team 2016. Uitgeverij Bornmeer, Gorredijk. ISBN 978 90 5615 378 6. Paperback, 141 pp. Prijs € 17,50.

Het Metawad-project was een voortzetting van al veel langer lopend demografisch onderzoek aan trekkende wadvogels, veelal geïnitieerd en uitgevoerd door het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee in nauwe samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen. In de periode 2012-2016 werd Metawad gefinancierd door het Waddenfonds en trachtte men voor vijf karakteristieke trekvogelsoorten de beperkende factoren in kaart te brengen, met nadruk op wat er gebeurt in de Nederlandse Waddenzee. Onder de bevolgen coördinatie van Theunis Piersma onderzochten aio's, postdocs,

veldassistenten en reeds gearriveerde wetenschappers Rotgans, Lepelaar, Kanoet, Drieteenstrandloper en Rosse Grutto. Men bekeek de soorten niet enkel als bewoners van de Nederlandse Waddenzee, maar als gebruikers van een veel groter systeem, strekkende van de hoogarctische toendra's tot de Afrikaanse westkusten, waar 'ons' wad een belangrijk onderdeel van is, ofwel het 'metawad'.

Het veldbiologisch onderzoek in de beste en breedste zin des woords – uitgevoerd door het gedreven Metawad-team dat over kwelders hobbelde, door slik en zeegras ploeterde, urenlang door telescopen tuurde, kilo's wad zeefde op bodemdieren, kots en poepjes verzamelde – leverde veel prachtige nieuwe, bruikbare kennis op. Bijvoorbeeld Rotganzen die op de kwelders liefst de zoete Zeeweegbree begrazen, een plant die door verruiging van kwelders in het gedrang komt. Of zakjes vol met de stinkende roze smurrie van lepelaarkots die uitwezen dat platvisjes voor Lepelaars veel belangrijker zijn dan aanvankelijk werd gedacht en verwacht. Dat Kanoeten de voedselrijke gronden van het oostelijke deel van de Nederlandse Waddenzee en langs de Friese Waddenkust niet de hele winter benutten, lijkt onder meer samen te

hangen met het gevaar van Slechtvalken. Het broedbiologische onderzoek aan Drieteenstrandlopers op de Groenlandse toendra's laat zien dat de soort te kampen heeft met de opwarming van de aarde, waardoor de jonge 'drieteentjes' inmiddels ná de insectenpiek op Groenland uitkomen. Rosse Grutto's blijken qua voedsel het maximale uit het wad te halen, iets wat door zeespiegelstijging of bodemdaling (bv. als gevolg van zout- en/of gaswinning) in gevaar kan komen.

Het is slechts een greep uit de uitkomsten van het Metawad-onder-

zoek, veelal gepubliceerd in Engelstalige, wetenschappelijke artikelen (waarvan netjes een overzicht is opgenomen als bijlage), maar met 'Knooppunt Waddenzee' voor een groot lezerspubliek toegankelijk gemaakt. Het onderzoek en de resultaten daarvan worden lezenswaardig beschreven. Veel onderzoekers lichten hun werk nog wat verder toe in korte interviews en in een epiloog vat Theunis Piersma het vele werk en het belang daarvan nog eens helder samen. Dat alles is door Barbara Jonkers smaakvol en strak vormgege-

ven, inclusief fraai en ondersteunend beeldmateriaal van de onderzoekers en fotograaf Jan van de Kam. Metawad was een machtig mooi project, met machtig mooie resultaten. Dat niet alleen verdient een groot compliment, maar hoe dit zo vlot is vertaald naar een breed publiek in 'Knooppunt Waddenzee' en met de Metawad-voorstelling *'Bird Senses Of Places'*, die het Oerol-festival op Terschelling in 2016 opende, is op zijn zachtst gezegd bewonderenswaardig. - *Romke Kleefstra*